20/11/2023

Συζήτηση με θέμα τη Συνθήκη της Λωζάνης στο «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει»

/ Ενορίες

Εκδήλωση, στο πλαίσιο της σειράς «Ελεύθεροι διάλογοι», του προγράμματος «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει…», του Ιερού Ναού Ευαγγελιστρίας Πειραιώς, πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 19 Νοεμβρίου 2023, στο Πνευματικό Κέντρο του Ναού.

Ο κ. Παναγιώτης Χαρατζόπουλος, Φυσικός Msc, MEd., Πρόεδρος του Συνδέσμου Επιστημόνων Πειραιώς (Σ.Ε.Π.) φιλοξένησε τον κ. Αντώνιο Κλάψη, Αναπληρωτή Καθηγητή Διπλωματίας και Διεθνούς Πολιτικής, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, σε μία συζήτηση με θέμα: «Η Σύμβαση της Λωζάνης για την ανταλλαγή των πληθυσμών».

Η συζήτηση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των συναντήσεων του Συνδέσμου Επιστημόνων Πειραιώς με θέμα: «1923-2023: 100 χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης».

Η συνάντηση μεταδόθηκε από το κανάλι του «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...» στο YouTube και μπορείτε να την παρακολουθήσετε στο ακόλουθο βίντεο:

Το θέμα της ανταλλαγής πληθυσμών προηγήθηκε της Συνθήκης της Λωζάνης και το θέμα τέθηκε σε προτεραιότητα γιατί, όπως εξήγησε ο κ. Κλάψης, υπήρχε μία μεγάλη πιεστική ανάγκη.

Από τον Σεπτέμβριο του 1922 μέχρι τον Νοέμβριο που ξεκίνησε η Συνδιάσκεψη της Λωζάνης, είχαν συρρεύσει στην Ελλάδα περισσότεροι από 800.000 πρόσφυγες και αναμένονταν μερικές εκατοντάδες χιλιάδες ακόμη. Έτσι η Ελλάδα βρισκόταν σε μια πιεστική ανάγκη να περιθάλψει, να διασώσει και να στεγάσει αυτούς τους πρόσφυγες.

Σε αυτούς είχαν προστεθεί και περίπου 250.000 από την Ανατολική Θράκη, περιοχή που είχε ενσωματώσει η Ελλάδα με την Συνθήκη των Σεβρών και αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Τουρκία με την ανακωχή των Μουδανιών, αμέσως μετά την μικρασιατική καταστροφή. Κι αναμενόταν κι ένα τρίτο κύμα προσφύγων, το οποίο θα ερχόταν από το εσωτερικό της Μ. Ασίας.

Ο Βενιζέλος, όπως υπογράμμισε ο κ. Κλάψης, υπολόγισε ότι εάν δεν προχωρούσε σε μία αποφασιστική διευθέτηση του ζητήματος της ανταλλαγής των πληθυσμών, η Ελλάδα θα βρισκόταν στην δυσμενέστερη δυνατή θέση. Και θα υποδεχόταν τους πρόσφυγες και θα έμενε με εκατοντάδες χιλιάδες μουσουλμάνους που δεν θα μπορούσαν να αποχωρήσουν από τα ελληνικά εδάφη παρά μόνο με έναν τρόπο ανταλλαγής πληθυσμών.

Έτσι, ο Βενιζέλος επεδίωξε να λύσει δύο προβλήματα ταυτόχρονα, αφενός να ομογενοποιήσει εθνολογικά τις ευαίσθητες βόρειες ελληνικές επαρχίες και αφετέρου στην θέση των μουσουλμάνων που θα αποχωρούσαν από τα ελληνικά εδάφη να εγκατασταθούν ισάριθμοι ή και περισσότεροι πρόσφυγες.

Στην διαπραγμάτευση για την ανταλλαγή των πληθυσμών, το ζητούμενο από ελληνικής πλευράς ήταν να πάρει η ανταλλαγή υποχρεωτικό χαρακτήρα, να μην αφεθεί δηλαδή στην διακριτική ευχέρεια των εμπλεκόμενων. Μάλιστα, όπως τόνισε ο κ. Κλάψης, η υποχρεωτικότητα της ανταλλαγής που συμφωνήθηκε στην Λωζήνη, ήταν πρωτοφανής και δεν επαναλήφθηκε ποτέ.

Σχεδόν σε όλες τις συζητήσεις που διημείφθησαν, το θέμα που κυριάρχησε ήταν του Οικουμενικού Πατριαρχείου, με την Τουρκία να επιμένει στην εκδίωξη του από

την ιστορική του έδρα. Η Ελλάδα που επέμενε στην παραμονή του, βρήκε την υποστήριξη των χριστιανικών αντιπροσωπειών στην Λωζάνη, πλην της ιταλικής που υπεστήριζε σθεναρά τις τουρκικές θέσεις.

Η Τουρκία δέχτηκε να υπαναχωρήσει με την προφορική μόνο δέσμευση ότι θα μπορούσε το Πατριαρχείο να παραμείνει στην Κωνσταντινούπολη, εφόσον απέβαλλε τις μη εκκλησιαστικές του αρμοδιότητες. Η προφορική αυτή δέσμευση αποτυπώθηκε στα πρακτικά της Συνδιάσκεψης και δεσμεύει την Τουρκία εξίσου με την υπογραφή της.

Με την σύμβαση περί ανταλλαγής, Ελλάδα και Τουρκία συμφώνησαν ότι θα λάμβανε χώρα η υποχρεωτική ανταλλαγή των Ελλήνων Ορθοδόξων που κατοικούσαν στο τουρκικό έδαφος και είχαν τουρκική ιθαγένεια και οι οποίοι θα έπρεπε να μετακινηθούν προς την Ελλάδα, και αντίστροφα θα έπρεπε να μετακινηθούν από την Ελλάδα προς την Τουρκία όσοι μουσουλμάνοι ήταν Έλληνες υπήκοοι και κατοικούσαν σε ελληνικά εδάφη.

Εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή οι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης και οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης. Εκ των υστέρων εξαιρέθηκαν και οι Έλληνες κάτοικοι της Ίμβρου και της Τενέδου, γιατί όταν υπογράφηκε η σύμβαση τα δύο νησιά εξακολουθούσαν να βρίσκονται υπό ελληνική διοίκηση.

Σχετικά με το θέμα των περιουσιών, ο κ. Κλάψης ανέφερε ότι η σύμβαση περιγράφει μια ειδυλλιακή κατάσταση, όπου οι ανταλλάξιμοι θεωρητικά διατηρούσαν τα δικαιώματα στην περιουσία τους, κινητή και ακίνητη. Κι αν δεν μπορούσαν να συναποκομίσουν κάποιο περιουσιακό στοιχείο, θα μπορούσαν να λάβουν από τις οικείες διοικητικές αρχές βεβαίωση των αντικειμένων που είχαν εγκαταλειφθεί, ώστε να εκτιμηθούν και αργότερα να αποζημιωθούν.

Τέτοια διαδικασία για τους Έλληνες πρόσφυγες δεν μπορούσε να υπάρξει, γιατί είχαν φύγει κακήν κακώς, χωρίς να πάρουν ούτε τα στοιχειώδη, με αποτέλεσμα οι προβλέψεις της σύμβασης να είναι πρακτικώς ανεφάρμοστες.

Οι Έλληνες που ήλθαν ως πρόσφυγες ξεπερνούσαν το 1.000.000 και αντιστοιχούσαν στο 20% του γηγενούς πληθυσμού και προκειμένου να μπορέσει η Ελλάδα να ανταπεξέλθει στην περίθαλψη τους, βρέθηκε στην ανάγκη να δεχθεί μεγάλη διεθνή βοήθεια και υπήρξε πράγματι μεγάλη κινητοποίηση.

Η κατάσταση για τους πρόσφυγες ήταν δραματική και αναλήφθηκαν πολύ συστηματικές προσπάθειες για την περίθαλψη και αποκατάσταση τους και μέσα σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα, ένα μεγάλο μέρος αυτού του πληθυσμού, κυρίως οι αγρότες, κατόρθωσαν να καταστούν αυτάρκεις.

Για τον αστικό πληθυσμό τα πράγματα ήταν πιο περίπλοκα και πιο δύσκολα. Η δημιουργία προσφυγικών συνοικισμών έπαιρνε πολύ περισσότερο χρόνο και ήταν πολύ πιο σύνθετη ως διαδικασία.

Οι άνθρωποι αυτοί βοηθήθηκαν μεν από το ελληνικό κράτος, από την άλλη προσέφεραν τα μέγιστα στο ελληνικό κράτος με πολλούς τρόπους. Όπως η ώθηση που έδωσαν σε όλους τους τομείς της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής αλλά και πνευματικής δραστηριότητας.

Δεν αντιμετωπίστηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο από τον γηγενή πληθυσμό, που τους υποδέχτηκε όχι πάντοτε με τις καλύτερες διαθέσεις, διότι έβλεπε σε αυτούς τους ανθρώπους ένα βάρος και μερικές φορές και ως ανταγωνιστές.

Στην πορεία του χρόνου βέβαια οι άνθρωποι αυτοί ενσωματώθηκαν στον τοπικό πληθυσμό, υπήρξε μία ώσμωση των δύο στοιχείων, αλλά χρειάστηκε να περάσουν χρόνια προκειμένου να υπάρξει μία ομαλοποίηση της κατάστασης.

Συμπερασματικά, στον επίλογο της συνάντησης ο κ. Κλάψης είπε:

«Η Σύμβαση της Λωζάνης διαμόρφωσε την Ελλάδα όπως έχει σήμερα και από άποψη πληθυσμιακή. Διότι της έδωσε τη δυνατότητα μέσα από τη φρίκη της καταστροφής και το απάνθρωπο της υποχρεωτικής ανταλλαγής των πληθυσμών, να καταστεί ένα από τα πιο ομοιογενή, από εθνολογική άποψη, κράτη, όχι μόνο των Βαλκανίων αλλά και ολόκληρης της Ευρώπης.»

(Του Σταμάτη Μιχαλακόπουλου / Ι.Ν. Ευαγγελιστρίας Πειραιώς)